

20231123 Verbreek de impasse in het huidige klimaatbeleid, nu het nog kan

DeWereldMorgen donderdag 23 november 2023 12:37 **Opinie**

- **AVerbruggen**

De jaarlijkse alarmklok 'Broken Records' van het VN-Milieuprogramma UNEP in 2023 bevestigt de klimaatrapporten, sinds het jaar 1990: “De blijvende stijging van de uitstoot van broeikasgassen is de meest zekere weg naar onomkeerbare klimaatverandering en de eruit volgende verwoesting van natuurlijke en menselijke leefgebieden”.

Het antwoord van het overheidsbeleid is een telkens opnieuw verteld verhaal van beloften, aangekondigde doelstellingen, tekortschietende maatregelen en acties.

De veroorzakers van de hoge en steeds maar stijgende emissies zijn de rijke landen van de wereld (de G20). Ze ontwijken hun verantwoordelijkheid met beloften van niet afdwingbare doelstellingen voor emissievermindering op de langere termijn.

Zodoende vertroebelt het uitzicht op het bedwingen van de planetaire koorts onder de 1,5 à 2°C. In 2023 voorziet UNEP een planetaire koorts van 2,5 à 2,9°C tegen het einde van de eeuw, aan schurkend tegen een fatale 3°C.

Het jaar 2023 is reeds een mondiale staalkaart van de gevolgen van 1,2°C planetaire koorts. Bovendien ontwikkelen de ergste gevolgen niet gelijkmatig, doch versnellend met een verdubbeling van de huidige opwarming.

Talmend beleid

De Klimaatwereldtop in Rio de Janeiro (1992) werd goed geïnformeerd over de ernst van de klimaatverandering maar heeft het getalm van de rijke landen niet doorbroken. De jaarlijkse COP-bijeenkomsten sinds COP1⁴ van Berlijn in 1995 deden dit evenmin.

Ook niet de COP15 van Kopenhagen in 2009, met een akkoord waarin de belangrijkste politieke wereldleiders de maximale opwarming op 2°C (en wenselijk op 1,5°C) overeenkwamen. COP21 van Parijs in 2015 nam die doelstellingen over, met een stapeltje vrijwillige beloftes erbij.

De kater van Parijs kwam later, zoals de jaarlijkse UNEP-rapporten aantonen (zie het recente rapport met de omineuze titel Broken Records – Temperatures hit new highs, yet world fails to cut emissions (again)). Toch blijft de stoet van blinde goedgelovigheid zich voortbewegen richting klimaatafgrond.

Omwenteling is onvermijdelijk

Het pad voor behoud van een levenswaardig bestaan, gaat in de omgekeerde richting van het huidige beleid. Het is een smal pad dat door inzicht, inzet en inspanningen van velen, huishoudens, verenigingen, lokale besturen, innovatieve wetenschappers en ondernemers, ... enigszins vorm krijgt.

Hoe dit pad snel te versterken en te verbreden van onderuit is de kernvraag. Antwoorden moeten komen vanuit alle specialiteiten en perspectieven. Ik bekijk hier de energie-technologische en politiek-economische aspecten.

Fossiele energie (steenkolen, aardolie en aardgas) verbranden is veruit de belangrijkste factor van de alsmaar stijgende concentratie van broeikasgassen in de atmosfeer. Blijvend gebruik van fossiele brandstof is dweilen onder een open kraan van broeikasgassen.

Vergeet het tegenhouden van de opwarming als de fossiele energie blijft stromen. Het nog steeds doorgaande gebruik, delven en pompen van fossiele energie is de reusachtige beleidsolifant in de kamer.

Sinds de groeiende industrialisering in de 19de eeuw, maar vooral na de Tweede Wereldoorlog, is fossiele energie een alomtegenwoordige bron voor productie, distributie, consumptie van goederen en diensten, zoals bijvoorbeeld mobiliteit op het land en het water, en in de lucht.

Velen breken zich het hoofd over hoe die fossiele energie te vervangen door andere energiesoorten. Het hoofd breekt zeker als de opdracht zou zijn: behoud de bestaande productie-distributie-consumptieketens en voorzie ze van duurzame, hernieuwbare energiebronnen.

Maar de opdracht is breder en begint bij het onderzoek waartoe die massale hoeveelheden fossiele energie dienen en wie er het meest belang bij heeft. Zo kom je op het terrein van de politieke economie, filosofie en praktijk, en onvermijdelijk bots je dan op het neoliberalisme als dominerende macht sinds de jaren 1980.

Dit is het neoliberalisme

Om misverstanden te vermijden is het nuttig de hoofdkenmerken en steunpijlers van het neoliberalisme scherp te stellen. De drie hoofdkenmerken van deze ideologie zijn:

1. Financiële machten, geconcentreerd in superrijke clans en reuzenbedrijven, domineren onderdanige politici in strategische socio-economische besluitvorming.
2. Economische groei wordt aangejaagd voor winst, vergroting van de fortuinen van superrijken, terwijl talrijke ecologische grenzen sneuvelen.
3. Meer sociale rechtvaardigheid is geen politieke prioriteit.

Het neoliberalisme steunt op drie pijlers:

1. Intensief en onbeperkt gebruik van fossiele brandstoffen;
2. Feitelijke controle over geldschepping, geldstromen en opgestapelde fortuinen;
3. Wijdverspreide en dirigerende verhaalmacht in zogenaamde markteconomieën (en daarbuiten), uitmondend in de fictie “er is geen alternatief voor het neoliberalisme”.

Er bestaat een sterke wisselwerking tussen deze zes elementen. Op alle zes punten is het neoliberalisme rampzalig voor de totaliteit van de mensheid. Op elk punt is het omgekeerde nodig, want de mensheid zal maar overleven door uitschakeling van het neoliberalisme.

Het noodzakelijke, mogelijke en wenselijke alternatief

Om het alternatief te kunnen zien, is een open geest nodig om onverwachte, ongemakkelijke informatie, ideeën en voorstellen te overwegen, en toe te laten tot het eigen denken en perspectief. Het reddende toekomstige wereldbeeld is het tegenovergestelde van de voorgenomen neoliberale doorbraak.

Het is naïef te hopen op de bekering van de superrijken, op beleid van neoliberale politici onderdanig aan de superrijken, op vernieuwing door gevestigde bureaucratieën ... Alleen wie zich bevrijdt van het gewoondenken-en-voortdoen kan aansluiten bij de nieuwe denkbeelden, en de nieuwe werkelijkheid mee bedenken en realiseren.

Diepgaande veranderingen, omwentelingen in menselijke samenlevingen, ontstaan en worden gedreven van onderuit. Het derde tijdperk van menselijke beschaving zal groeien en bloeien op een energie-technologie substraat van hernieuwbare elektriciteit, hoofdzakelijk gewonnen uit zonlicht.

Zonnegebouwen (geen panelen op het dak maar zonnedaken, en dergelijke) kunnen alle nodige energie leveren voor een goed leven voor alle mensen op aarde. Het is de overgang van de mechanische technologie naar de elektronische, zoals die al heeft plaatsgevonden in de wereld van de informatie.

Eén gsm bezit vandaag vele keren de reken capaciteit van de supercomputers van de jaren 1960-1980. Een Duitse collega toont hoe de omkering mogelijk is met vier technologische ontwikkelingen:

- omzetting van lichtstraling in elektriciteit (PV);
- omzetting van elektriciteit in energiestraling (LED, lasers, microgolven);
- nieuwe materialen en chemische processen (industriële activiteiten, goedkope batterijen);
- vermogenslektronica.

Deze oplossingen zijn economisch efficiënter dan het neoliberale fossiele energiegebruik. Voor de mensheid zijn ze het energie-technologie substraat waarop *Onze Gemeenschappelijke Toekomst van Duurzame Ontwikkeling* in haar volle betekenis kan bouwen.

De andere weg

Vermijd het geloof dat het doen en laten zoals de voorbije dertig jaren, het klimaatvraagstuk kan oplossen. Stop met te verwachten dat de belanghebbers, als veroorzakers van de toestand waarin de wereld afglijdt, de geschikte agenten zouden zijn om het klimaatprobleem aan te pakken.

Weet dat de voorgenomen doorbraak van het neoliberalisme uitloopt op de totale klimaatcatastrofe. Dan gaat niet alleen het neoliberalisme ten onder, maar ook de leefbaarheid van menselijke beschaving.

Het neoliberalisme frontaal uitschakelen is echter gevaarlijk. Beter is het irrelevant te maken door kleinschalige hernieuwbare elektriciteitsopwekking van onderuit, wat de politieke macht van onderuit enorm kan versterken. Deze ontwikkeling is ook mondiaal toepasbaar, zodat op de valreep de klimaatcatastrofe te vermijden is.

Note:

1 De opeenvolgende klimaatconferenties sinds 1995 worden COP genoemd, afkorting van *Conference of the Parties*, de 'partijen' op deze conferenties zijn de VN-staten die het UN Framework Convention on Climate Change hebben ondertekend. COP28 gaat door in Dubai van 30 november tot 6 december.

Aviel Verbruggen is emeritus hoogleraar Universiteit Antwerpen. Hij houdt een persoonlijke blog bij. Hij publiceerde recent Energie en klimaatbeleid ontluisterd – Democratische omwenteling tegen neoliberale doorbraak (Garant, 2023).

